

1953 Kaffefarfar og Melkefarfar

Han kjente det var for bløtt under ene foten. Det var nettopp det han fryktet. Han kunne beherske det meste hva gjaldt både vær og vind, men visste at han hele tiden måtte holde seg tørr på beina – her var hans achilles i dobbelt forstand. Det å bli bløt på beina var selvsagt verst vinterstid, da frøs en regelrett i hjel. Men det kunne være like kritisk en sommerdag, spesielt hva gjaldt hans ønske om å nå sitt mål. Han hadde nådd rutens høyeste punkt, på Hjerkin, følte seg i så måte ganske så fornøyd, men en indre stemme varslet om faren. Han uroet seg over det fuktige i ene skoen. Det var derfor kun en ting å gjøre: stanse, sette seg ned – ta av seg på beina og tørke både sko, strømper og selve foten. Ikke en eneste antydning av fuktighet skulle få bli igjen. Heldigvis hadde han med litt talkum. Han visste at fortsatte han med for mye fuktighet rundt hælen, ville gnagsåret komme raskt og drepende, faktisk innen kort tid avslutte hans oppdrag, og nederlaget ville være et faktum. «Gnagsår har felt mang en soldat», sa han halvhøyt til seg selv, mens han myste mot selve dronningen, Snøhetta, som hadde fulgt ham de siste kilometerne som en beskytter. Så vakkert det var, å se selve symbolet på Norge. Han satte seg ned, tok av seg skoene, de hjemmestrikkede strømpene – og lot fjellufta svøpe hans noe bleke og trette bein. Vi skriver en vakker sommerdag i 1952. Stedet er en stor stein på Dovrefjell. Den 67-årige Johan Olaf Kammen fra Leksvik har satt seg ned for å hvile, stelle beina og restituere seg. Han var på en «liten spaseretur» fra Trondheim til Oslo.

En annen kar satt ett år senere på noenlunde samme stedet. Julidagen var vakker. Omgivelsene majestetiske, der Snøhetta ga ham assosiasjoner til ett av Norgeshistorien mest kjente og kraftfulle sitater: «*Enige og tro til Dovre faller*». Det styrket ham langt inn i hans nasjonale sjel. Han tittet bort på kameraten, tenkte nok sitt. Drivdalen hadde vært et slit, men dronningens åpenbaring ga nå inspirasjon. «*Du verden så flott et fjell.*» Han var på toppen, nå ville det bli lange flater et par mil, før det tippet utfor ned i vakre Gudbrandsdalen. Han følte han hadde taket på det, men visste at hovmod stod for fall dersom han hvilte for lenge på laurbærene og trodde at alt ville gå av seg selv bokstavelig talt. Han kjente litt etter i den spede, lette kroppen. Alderen hadde satt sine merker, men han kunne ikke kjenne tegn til for mye slitasje, tross de 17 milene han hadde bak seg. Han visste at nesten 40 mil lå foran ham. En kunne bli deppet av mindre, men følte seg bra, følte han lå foran skjemaet. Han tenkte alltid i sitt indre på hvor langt leksværing hadde kommet på tilsvarende tidspunkt året før. Han visste også veldig godt at han var sju år eldre ... ikke til hans fordel. Men han måtte ikke la seg styre av slike tanker, holde psyken oppe, følge sitt eget tempo. Tross sin jordnære livsstil og manglende utdanning, lekte han litt amatørpsykolog, lenge før idrettspsykologien var oppfunnet. Han var ikke så engstelig for det fysiske, men hadde hørt om at det psykiske kunne være vel så avgjørende. Nå innåndet han ikke bare naturens storslåtthet, men lot «overtaket» få synke inn med positivitet. «*Helsikes mygg*», hører han plutselig at han sier til seg selv, han slår til en blodfeit en som hadde godtet seg for lenge på ene håndbaken hans. Han kjente behov for å klø seg både her og der. Svetten hans var som en antenne. Plutselig synes han at lufta rundt ham er som en tykk, svart vegg av summende djevler. Han ser fem mygg sitte på armen igjen, som et angrep fra en spittfireskvadron. Han visste at det kun var hunmyggen som stakk og sugde blod. Han tittet etter og ser at det er to hanmygg og tre hunmygg og lar håndflaten suse ned mot de tre hunmyggene. En liten seier, men innser at nederlaget ville komme brutalt og smertefullt. Hele oppdraget var plutselig i fare. Han hadde ikke råd til å bli spedalsk av myggstikk, det kunne gi febertokter og annen ubehag, ødelegge de få avgjørende timene med søvn, og samlet redusere tempoet til det halve. Han reiser seg

Fra venstre: Olaf Kammen (67) og Søren Fjæran (74)

brått opp. Dette var ikke noe blivende sted. Vi skriver en dag først i juli 1953. Stedet er en stor stein på Dovrefjell. Den 74-årige Søren Fjæran fra Frosta flykter mest ned fra Hjerkin. Han var på en «liten spasertur» fra Trondheim til Oslo.

Slik møter vi to *originaler* for over 60 år siden oppe på Dovrefjell. Og når jeg bruker ordet originaler er det positivt ment, mest for å poengtere at det var ikke hver dag noen gikk fra Trondheim til Oslo på den tiden. Skjønt mange hadde selvsagt gjort det i uendelige tider. Men de hadde ikke noe valg eller alternativer. Og i dag er det mange som går turen, og enda lengre turer. Forskjellen til disse to overnevnte, er selvsagt oppdragets art, manglende støtteapparat og lite kjenn-/kunnskaper i forhold til dagens vandrere, for ikke å snakke om det aldersmessige. Det var ikke akkurat spesialtrente kappgjengere i 20-årene, med fremtiden foran seg. Disse to var så godt som «ferdig med livet». I dag gjennomfører mange ulike prestasjoner. Æres skal de som æres bør, og vi har selvsagt lov til å la oss imponere over dagens helter. Men det er likevel noen vesentlige forskjeller hva gjelder motiveringen, selvsagt ikke hva gjelder alle, men det er klart at mange i våre dager har en drivkraft gjennom penger og berømmelse. Den har vel i og for seg alltid vært der, men jeg tror nok at våre to hverdagsslitere ikke hadde den type motivasjon.

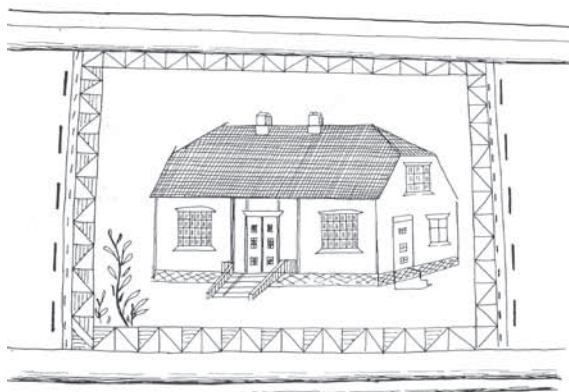
Kaffefarfar

Johan Olaf Kammen var født i Leksvik i 1885. Han giftet seg med Inga Marie Steen. De fikk åtte barn, sju som vokste opp. Kammen fra Leksvik hadde

Til venstre: Inga Marie og Johan Olaf Kammen. Til høyre: 17. juli 2013. Ingrid Qvarme, Frosta – datter av Kaffefarfar

mange jern i ilden, en person med ulike interesser hvor skillene mellom drift og hobby ikke alltid var like klare. Han var lidenskapelig i forhold til jordens grøde, hvor han hadde et nært samarbeid med professor Gjærevold. Den dag i dag finnes det planter på Kammen som Olaf satte ned. I daglig tale ble han kun kalt for Olaf. Han var veldig engasjert i det som rørte seg i Leksvik og Trøndelag, og det ble derfor helt naturlig at han havnet i styre og stell. Olaf skrev også en rekke dikt. Hans tilknytning til Kammen var fast, selv om slitet og løftene var mange og tunge. Det ligger en symbolikk i hans lange vandringsvei til og fra, hvor det var 15 kilometer en vei til sentrum, til møter og annen aktivitet han deltok i. Fra sjøen opp til Kammen var det i flere år en løpestreng for varetransport. Utenom den laget Kammen en flott vei i sikk sakk, rene Trollstigvegen. Familien levde av det Kammen kunne frembringe. De hadde geiter, og laget geitost, som ble solgt i Trondheim. Hans barnebarn Kari Synnøve Kammen var med ham nesten hver uke til byen. Olaf var stolt av sine, og likte å vise fram dette sjarmerende barnebarnet. Kanskje så han et salgstrikk i å ha med ei Synnøve «Solbakken» til torget i byen? Og med tanke på Melkefarfar senere i kapittelet, Søren Fjæran, er det en liten merkverdighet at Synnøve skulle bli gift Fjæran (ikke slekt). Olaf Kammen jobbet en del på Kalkverket på Inderøy, samt var delaktig i byggingen av Frivilligvegen til Vanvikan, som lærer Nils Sve hadde tatt initiativet til. Nils Sve ble 102 år, blind de siste årene, men en som kunne sin lekse, der han deklamerte utenat hele Terje Viken. Kanskje er det mer ukjent, men Kammen laget faktisk egne ski. Riktignok har Leksvik rike tradisjoner hva gjelder skiproduksjon, og Leksvikski står i en særstilling i landet hva gjelder gjenstand for detaljerte undersøkelser og studier av lokal skiproduksjon. Olaf Kammens ski var ganske spesielle hva gjelder figurativ dekor. I 1914 laget han ski med et hus risset inn. Kammen snekret også møbler, skap og kister. Og opp i alt dette bandt han bøker. Kammen kan trygt kalles en autodidakt. I Sigruns Tømmerås sin blogg heter det seg at han hadde også lært seg fremmedspråk. Kammen var nok en kvass person, førte et klart og myndig språk, mest litt autoritær.

Olaf Kammens skidekor

Det som lå bak dette noe underlige påfunnet, om å gå til Oslo, er selvsagt ikke helt klart. Vi vet fra tidligere historier at den og den har gått til kongen for å

klage sin nød, eller av andre mer jordnære hensikter, slik at vi nok kan finne eksempler på lange turer også før i tiden. Men de var mer nødvendige eller fornuftige. Hvem hadde tid og muligheter til å ta seg en spaseretur til Oslo i 1952? Mange ville nok kalt en slik tur og et slikt forbruk for ufornuftig. Men ikke den godeste Johan Olaf Kammen. Kari Synnøve Kammen Fjæran tror det hele

Juli 2013. Barnebarn av Kaffefarfar: søsknene Torstein Kammen og Kari Synnøve Kammen Fjæran

hadde en sammenheng med en eller annen teori han hadde om at kaffe ikke var skadelig, men kunne gi styrke og oppkvikkende virkning, – noe han aktet å bevise ved å ta en kraftanstrengelse. På Sigruns blogg på internett heter det seg at det var noen damer på bedehuset som utfordret Kammen hva gjaldt hans syn på kaffe. Boye Qvarme på Frosta, barnebarn av Kaffefarfar sier at det var kvinner fra Sanitetsforeningen som «irriterte» Kammen litt hva gjaldt hans syn på kaffe i forhold til melk. På en vanlig hverdag kunne han ha i seg i snitt tre liter. Det heter seg i tradisjonsfortellingene fra Leksvik at straks før Oslo-turen hadde Kammen i et bryllup drukket 38 store kopper med ramsvart kaffe, så han mente bestemt at han kunne en del om kaffens virkning. Til VG

21. juli 2013. Torstein Kammen med skiene som bestefaren laget, Odd Emil Tronstad (kontaktperson) og Brit Kammen

sa Kammen etter ankomst Oslo: «Jeg liker ikke fanatikere, det var derfor jeg ville gå denne turen. Nå skal jeg gå til lege og få bekreftet at kaffen ikke har virket skadelig på meg». Strekningen Trondheim – Oslo sa seg liksom selv som ei velkjent rute, eller for å si det på en annen måte: «over Dovre» er et uttrykk som assosierer seg til kraft og styrke, ref. *den store styrkeprøven* i dag på sykkel. Dovre er det solide ankerfeste vi bygger vår nasjonalfølelse rundt. Det fortelles at Kammen drakk en liter kaffe pr. mil, som også var hensikten for å bevise at kaffe var sunt. Dette ga ham da også oppnavnet Kaffefarfar.

La det med en gang være sagt at det er ikke bare å gå en rask tur til Oslo. Det må ligge noe solid i bunnen. For oss som har vært så heldige å få besøke plassen Kammen i Leksvik og folket der, skjønner at her har visse egenskaper og gener fått utvikle seg. De fikk ikke noe gratis, det var et evig slit – men igjen: *oksene er langsomme, men jorden er tålmodig*. De laget veien bokstavelig mens de gikk. Veien ned til sjøen burde bli et kulturminne. Og når vi vet at de i mange år hadde revefarm, og gikk denne veien opp og ned flere ganger om dagen og bar tungt med revemat, skal jeg ikke si så mye mere. Jeg er meget beæret som kan si jeg kjenner folket på Kammen!

Turen startet fra torget i Trondheim tirsdag den 1. juli 1952 klokken 1030. Kammen hadde lagt opp til fire mil pr. dag, men andre dagen gikk han til ro på Børset gård i Soknedal, som ligger sju mil fra Trondheim. Så på det tidspunktet lå han ei mil etter oppsatt skjema. Fra kona til Sverre Haugen på Børset kom det inn til redaksjonen i avisa Nidaros en oppsiktsvekkende melding om at Kammen hadde drukket melk den kvelden! Men dagen derpå gikk Kammen ut og dementerte dette, det var ikke han, men ledsageren som

Da Olaf Kammen og hans ledsager Nils Dretvik forlot Trondheim

hadde drukket melk. Gjestgiveriet på Berkåk spanderte storfin middag. På Ulsberg ble Olaf Kammen tatt igjen av en buss full av husmødre som var på vei til Gjevillvasshytta. Fruene omringet ham og mest overrumplet ham, for alle ville ha litt av blesten rundt Kaffefarfar. «*Dæm va' så pen aill i sammen, så æ mått berre stå i ro*», fortalte Kammen, og ble ytterligere forsinket.

To leksværingar som bodde i Strinda, hadde kjørt i ens ærend til Ulsberg, hvor de kokte kaffe i veikanten og serverte den til Kaffefarfar. En reporter spurte Kammen om han brukte fløte i kaffen eller om han holdt på de slanke linjer? «*Æ ha fløte i, ja, å dæ ha æ lov te*», svarte Kaffefarfar, og så fortalte han at kaffe var den fineste bensin som finnes. Han hadde den dagen gått 50 000 skritt, og kjente ikke noe verken i magen eller beina. Olaf Kammen overnattet midtveis mellom Fagerhaug og Oppdal, etter å ha tilbakelagt fire mil den dagen. Til avisa Nidaros uttalte Kammen at det var ei ære å få overnatte på plassen der Inge Krokan var født. Han var litt engstelig for å passere Oppdal, da det stod fullt av folk i vegkanten som ville skjenke kaffe, som i sin tur kunne forsinke ham enda mer. Og slik ble det. Han hadde opprinnelig planer om å nå Kongsvoll fredag kveld den 4. juli, deretter skulle han gå over plataet og ned til Dombås. Men slik ble det ikke. Han mistet ytterligere en dag, og kom til Dombås søndag kveld 6. juli, hvor han ble invitert til å overnatte på ærverdige Dombås Turisthotell (brant ned i 2009). En kompis hadde da kommet kjørende helt fra Trondheim med kaffe til Kammen, men blitt

så ivrig at han hadde drukket opp kaffen selv. «*Slekt e'itj bra*», mente gubben og hørtes mest en smule fornærmet ut. «*Å einda kjenne æ'n som ein bra kar*».

Brit og Torstein Kammen viser fram skoene som Kaffefarfar brukte på sin tur til Oslo, med det betegnende navnet: «slitern»

Mandag den 7. juli gikk han fra Dombås til Sel (35 km). Tirsdag fra Sel til Vinstra (44 km). Da hvilte han i Kringen ved støtten som viser Prillarguri, og der deklamerte han fra Sinclairvisa av Edvard Storm, som mange kaller for Norges første nasjonalsang. På dette tidspunktet begynte han ifølge en uttalelse til Adresseavisen å merke det i beina. Han gikk derfor litt tidligere til ro den kvelden, og overnattet for første gang på turen i telt. Men det likte han ikke, da han sov dårlig. «*Jeg*

tålte ikke suset fra Gudbrandsdalslågen», fortalte han en utskremt reporter. På Ringebu tok han til seg litt grøt. Sent onsdag kveld kom han til Fåvang, og torsdag 10. juli gikk han til Lillehammer. I og med at han kom frem litt tidlig på ettermiddagen, benyttet han sjansen til å ta seg en tur på Maihaugen, til tross for at han lå en dag etter skjema.

Tre kilometer utenfor Hamar møtte journalister Kaffefarfar, som smilte lunt i de praktfulle hvite knebelsbartene som strittet optimistisk ut til begge sider. Det solbarkedede ansiktet minnet om en koselig, gammel tyrirot hvor de 67-årige smilerynkene dannet naturens midtre ornamentikk av åreringer. Kammen bar en kaffekopp som et slags visittkort i hånden og var fortsatt ungbjørkseig innenfor den fargeglade skotteskjorten og khakibuksene. Han hadde gått 50 kilometer den dagen. Likevel travet han ubesværet av gårde i en lett gangrytme, mens han hele tiden drysset slagferdige replikker utover de tallrike tilskuere ved veikanten. Reporteren poengterte følgende: *«Kaffefarfar kommer fra en avsidesliggende Trøndelagsbygd hvor man skulle tro ensomhetens tungsinn hersket. Men denne fine gamle mannen bobler over av en nesten latinsk vitalitet som virker umiddelbart beseirende på alle han møter. Det er først og fremst derfor han feires som en folkehelt ned gjennom dalene hvor kaffelukten henger som en gjestfrihetens aroma fra Dovre til Mjøsa.»*

Underveis kom det brev til Kammen fra forretningsfører Ole Graven i Forsyningsnemda og Åge Roli ved herredskassererkontoret i Leksvik. De minnet ham på at han lå etter skjema, og kanskje burde ta seg et glass melk! Hvilken provokasjon!

Lørdag 12. juli spaserer Kaffefarfar langs Mjøsa. Ved Solvang kafé utenfor Hamar ventet fru Klara Sannerud og en stor menneskemengde med kaffekjel og wienerbrød. Kammen forteller at han hadde drukket over 60 liter kaffe siden han forlot Trondheim. *«Fullvitaminisert koffein er nemlig den mest livsinspirerende eliksir som finnes»,* smilte Kammen – og plasserte seg midten i kretsen av gjestfrie hedmarkinger. *«Her hadde jeg tenkt å gå dagsetapper på 40 kilometer, men kaffen virker som den rene flybensinen, så jeg svever 50 kilometer om dagen som*

17. juli 2013. Boye Qvarme (barnebarn av Kaffefarfar), Simon Qvarme (oldebarn) og Ellen Johanne Qvarme

ingen ting», fortalte Kammen sine tilhørere, som svarte med å rope: «*Leve Mokka-Javaen*». Olaf Kammen hadde sin klare mening om nettopp Mokkaen. Han kunne fortelle folket på Hamar at han foretrakk Liberian. «*Det er med kaffen som med kornet på Frosta*», sa han, «*det kaster vi mot låveveggen, og det som faller ned nærmest veggen er det beste. Slik er det med kaffen også – og Liberian faller nærmest veggen*», belærte fjellgeita fra Leksvik flatlands-folket på Hedemarken.

Kaffefarfar tok alle med storm på sin triumftur. Turisthoteller, pensjonater og private kaptet om å invitere ham til å spise, drikke og overnatte, og Olaf Kammen betalte dem rikelig med sitt beseirende humør. Selv på Hamar hvor 1 500 pinsevenner på kongress fullstendig sprengte hoteller, klarte bestyrerinnen Borghild Øygarden på Bondeheimen å evakuere nattvaktstuen og tryllet frem to senger til Kammen og hans syklende venn Nils Dretvik. «*Denne turen er høydepunktet i mitt liv*», fastslo Kaffefarfar da han satt i lag med reportere ved aftensbordet på Hamar. «*Her kommer en ganske alminnelig liten bonde og en bureiser fra en avsidesliggende Trøndelagsbygd, men overalt mottas jeg som om jeg skulle ha vært Olav Tryggvassøn på hyllingsmarsj. Samtidig strømmer naturens overveldende rikdom av skjønnhetsinntrykk mot en, så man nesten får klump i halsen. Eventyrferden har virket som den rene hormoninnsprøytingen – den har gitt meg livsglede for 67 år til*», smiler Kaffefarfar takknemlig. (ref. Adresseavisen 16. juli).

Mandag ettermiddag den 14. juli passerte Kammen Espa før Eidsvoll. Da hadde han ikke bestemt seg for om han skulle gjøre målgangen på Stortorget eller Karl Johan. Ikke så greit, mente Kammen, da han ikke hadde vært i Oslo før. Ellers fortalte han om alle legene som dukket opp langs vegen og ville måle pulsen og blodtrykket etter at han hadde hatt i seg over 50 store kopper med kaffe på en dag.

Kammen ankom Kløfta for overnatting tirsdag den 15. juli. Da var det 37 km igjen til målet. Til en journalist fortalte Kammen følgende: «*Før jeg startet fra Trondheim drømte jeg at kaffen seiret over melken, og i går gikk drømmen i oppfyllelse. En ung tilsynelatende sprek melkedrikker kom opp på siden av meg og hadde overmodige intensjoner om å følge. Men vi hadde ikke ruslet mer enn to kilometer før han begynte å pese kortpustet og svetten silte som små vårbekker ned i ansiktsfurene på ham. Da skiftet jeg over i annet gir, og etter bare en kilometer til var han ferdig og ga opp. Kaffen hadde seiret*».

En reporter fra Aftenposten møtte Kammen ved Bredtvedt. «*Jeg tror ikke jeg tar for hardt i når jeg sier at jeg kunne gå forbi Oslo i dag om jeg ville – 30 mil til skulle gå radig det. Det er løgn å si at jeg har smakt en dråpe melk på*

denne turen, men ellers tar jeg nok gjerne et glass melk. Straks jeg har kommet til Stortorget, er veddemålet vunnet, og da skal jeg legge om dietten. Følgesvennen min, Nils Dretvik, har drukket melk han, og han som har syklet er nå ikke mer opplagt enn jeg, lell». Så viste han fram skoene sine. Sålene virket nesten ikke slitt. «Jeg er en sliter», sa Kaffefarfar. «Jeg har strevd hele livet på et småbruk i Leksvik. De spør om jeg er trett? Ser jeg trett ut? Hva?» – Reporteren forteller videre at Kammen ikke så trett ut, men var strålende blid, vitset og klaget over at kafferasjonen var så rent for liten. Mye folk hadde samlet seg ved ruten, og Kammen måtte faktisk stanse opp en halvtime ved bygrensa for ikke å komme for tidlig på folk. Men kl 19 ankom han Stortorget i Oslo (onsdag 16. juli), og ble mottatt av flere tusen mennesker som ville hylle denne prektige trønderen med de flotte bartene. Han var visst forut for sin tid her også: trønder med bart. Smilende og sprek som en ungdom slo han hånden på statuen av Christian Kvart på Stortorget. Han var i mål. Så gikk han rundt og småpratet med kjente og ukjente, og det sto sikkert en stor kanne med ekstra sterk og god kaffe og ventet på ham på Bondeheimen, hvor han tok inn. Men før dette hendte, hadde Dagbladet kjørt Kammen rundt på sightseeing, inklusivt til Holmenkollen. Det var stort. Noe annet som var like stort, var et restaurantbesøk på Telle. «Der fekk vi kaffe som va breinnstærk», fortalte Kammen, «Det va ein neger fra Dakar som hadde laga'n, og han fekk æ hæls på». Om lekseværingen var overrasket, forteller soga ingenting om, men det var nok første negeren Kammen hadde sett i sitt liv, kanskje også den siste.

Kammen blir servert kaffe av negeren Ahmed, tegning av Dagbladets Gøsta Hammarlund

Dagen derpå fikk han en ny omvisning i Oslo, denne gangen av VG, inklusivt en tur på sirkus. Ved slottet slo han av en prat med gardistene, og mente at deres marsj att og fram foran slottet måtte være «*mye mer keisamt enn å gå hele Gudbrandsdalen nedover*».

Da Kammen kom tilbake med toget til Trondheim, var det knapt noen som kjente ham, men så hadde han da også skiftet til blådressen. Han ble møtt på jernbanestasjon av landbrukssjef Grande og frue fra Leksviklaget.

Det kan diskuteres om kaffe eller melk er den rette kosten å gå på i det lange løp. Imidlertid hjelper hverken melk eller kaffe hvis skoen trykker. Kaffe-farfar var klar over dette før han la ut på sin 600 km lange Oslo-marsj. Han valte å gå på SLITERN sko.

— Se her, se han triumferende da han kom til målet, skoene er nesten ikke slitte!

SLITERN er uslitelig.
De leveres av:

DR. FALKANGER &
TRONDHEIM

NÅR ENDEN ER GOD...

Det er fint med melk likevel, sa Kaffe-farfar kort etter sin ankomst til Oslo da han var på besøk i Verdens Gangs redaksjon. Og så satte han melkeslaska for munnen. På et øyeblikk rant en halv liter inn i den kroppen, som i de siste 16 dagene, under den 56 mil lange marsjen fra Trondheim til Oslo ikke har smakt en dråpe melk.

Kaffe-farfar: — Endelig en helig melkeslaska.

I det lange løp —
MELK ER BEST

Til høyre: Melkesentralen eller andre fikk muligens med seg Kammen på en PR jobb til slutt (faksimile fra Nidaros)

Olaf Kammen gikk i vanlige spasersko, som han hadde fått to par av hos Falkanger skofabrikk. Disse skoene bar det symbolske navnet «slitern». Se bildet av skoene side 154, tatt inne i stua, som er slik den var da Olaf Kammen bodde der. Legg også merke til bildet på veggen bak Brit og Torstein Kammen, se side 94 – Innen slekta sies det at Kammen brukte 16 dager, hvilket rimer helt med avisreportasjene, inklusivt en eller to dagers hvile på Lillehammer – da han hadde fått vondt i ene foten. Det var ikke satt opp noe premie eller belønning, men Olaf fikk ved hjemkomsten fem kilo med grønn kaffe fra Brasil. Den brente han i ei stor jerngryte.

Under turen fikk kona til Olaf slag. Det ble ikke gjort noe forsøk på å kontakte ham. Han fikk først rede på det ved hjemkomsten nesten tre uker senere. Året etterpå falt hun og brakk lårhalsen. Ei uke deretter døde Inga Marie, 67 år gammel. Noen år senere giftet Kaffefarfar seg på nytt. Denne gangen med Magda fra Træna. De giftet seg 70 og 71 år gamle i kirka, slik det var brukelig på den tiden, og holdt stor bryllupsfest etterpå.

Om Kammen

en hyllest fra psevdonymet «peruso» (trolig journalist Per Opøien)

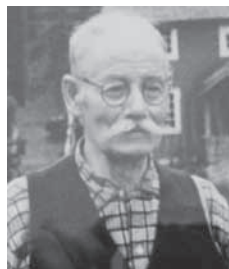
Han vandrer med fredig mot,
mot Oslo styrer han sin fot,
og magen er fylt av kaffe,
all kaffe som man kan skaffe,
fra Lom og Skjåk og Vang og Sel
det kommer kjerringer med kjel.

Han vandrer i verden ut,
hans vel blir merket kaffegrut,
mot høyden, mot ærens tinde,
mot heder, som ingensinde
en annen leksviking har fått,
han kårmann Kammen, han går godt!

I marsj over fjell og dal
går tidens store ideal,
han snurrer den flotte barten,
og øker så litt på farten,
med bakserlua fikst på snei,
mens sola skinner på hans vei.

Grip dypt i din kafferasjon,
skjenk Olaf Kammen en porsjon
han er jo, så dægern dundre,
bevis på det store undret
som kunne skje, hvis alle vi
som elsker kaffe, fikk'n fri.

Vi er jo en dyster flokk,
av store sorger har vi nok,
men Kaffefarfar har ingen,
liberia, se det er tingen.
Om verden går ad undas til,
går Kammen fram på kaffens ild.

Kun et par uker etter at Kammen hadde gått turen i juli 1952, ble en ny kandidat lansert med et annet gjennomgangsmotiv, nemlig tomaten. Den som hadde planer om å gjøre samme marsjen året etterpå var en Talmod Vangen (?), en nabo av Kammen. Han var da 73 år, og hadde meget stor tro på å slå Kammen tidsmessig. Sambygdingene mente at var det noen som kunne klare det, så måtte det være nettopp Vangen, som hadde vært en meget habil idretts- og friluftsmann hele livet. Vangen ble i VG omtalt som tentativ Tomatfarfar. Nå ble det vel aldri noe av den turen. Derimot er Tomatfarfar forbundet med en Hans Jacob Røgler. Han var en kjent filolog og dr. philos som døde i 1988, 92 år gammel. Men mest kjent er han for sitt engasjement for grønn mat. Hans Jacob Røgler dannet i 1930 Landsforbundet for vegetari- anere, og Røgler-familien har båret disse tradisjoner helt frem til vår tid, og har innehatt flere restauranter kun med vegetariansk mat. Hans Jacob Røgler ble kjent med Notto Fipp, egentlig Notto Tellefsen Senum (1885–1931), som i 1929 gikk fra Kristiansand til Oslo uten å spise, kun drikke. Han brukte 13 dager på turen, og tok av 13 kilo. På veien tilbake fulgte Hans Jacob Røgler med som ledsager på sykkel. Da spiste de kun bananer, og Notto Fipp greide strekningen på fire dager og ni timer. Han fikk tilnavnet Bananen. I juli 1930 gikk han fra Oslo til Trondheim på fem dager og tjueto timer (tvil- somme tall!). Ledsager var igjen Hans Jacob Røgler. Notto Fipp spiste da kun bananer og drakk melk. I august 1954 går Hans Jacob Røgler i lag med ni andre fastemennesker fra Gøteborg til Stockholm (471 km), kun på vann. De brukte 10 dager, gikk ned utrolig mange kilo, og ble visst uvenner seg imellom, (forståelig nok uten næring i hodet), men det er en annen historie. Og det er fra den tiden at Hans Jacob Røgler ble kalt Tomatfarfar. Det sies at han levde på en tomat og litt agurk hver dag.

Melkefarfar

Søren Johansen Fjæran ble født i 1879, og døde i 1959, seks år etter å ha gjennomført sin vandring til Oslo. Han var gift med Karen Torsteinsdatter Aursandvald, hvis far hadde druknet som 37-åring da Karen var seks år gammel. Tilbake satt ei mor som enke med fire barn fra fire til ni år. Sørens oppvekst var nok ikke så forskjellig fra andres på den tiden, skole var et fremmedord og Amerika lokket i det fjerne. Flere hadde latt seg friste og dratt. En av de som ønsket så sterkt å dra med sin familie, var Aage Ottesen, fetter av far til Søren. Han hadde sågar betalt billetten til Menomonie i Wisconsin, men omkom under skogsarbeid straks før avreise. Dette skriver jeg for å indikere at livets brutale realiteter banket ofte på døra. Sørens forfedre på Wangbergsiden hadde heller ikke fått noe gratis. Sørens tippoldefar Ole Jacobsen Vangberg, d. før 1762, kom nok litt på kanten med rektor på Trondheim latinskole, selveste Gerhard Schønning – som eide Vangberg nedre. Det var dårlige tider, og vanskelig å få endene til å møtes og det kom til doms overfor Ole Jacobsen Vangberg på vintertinget på Frosta den 11. februar 1760: «*Til Trondhiems tugthus 16 skl*». Sønnen Otte Olsen (tippoldefar til Søren Fjæran) overtok Vangberg nedre, men mister alt da gården brant ned åtte dager før St. Hans i 1765. Otte Olsen måtte derfor på tinget i 1766 be om skattefritak. Gift ble han både en og to ganger, ja – for enkelt tre ganger, en ikke uvanlig affære på den tiden hvor ekteskapet var livsforsikringen. Tippoldefaren til Søren giftet seg for 2. gang som 76-åring i 1800, to år etter at han ble far til Kristian Ottesen

10. juli 2013. F.v: Kolbein Viktil, Ruth og Sverre Fjæran, sistnevnte barnebarn av Melkefarfar

Vikmyr, som selv fikk en tragisk skjebne da han som ung familiefar druknet på Strindfjorden. Søren Fjærnans slektsrelasjoner til latinergården Vangberg, fører oss til en annen ærverdig gård, nemlig Østre Skatvold, nærmest kirka på Skatval, hvor i våre dager Randi og Egil Hernes har rådet noen år. Egil Hernes er barnebarn av firmenningen til Søren Fjæran. I dag er det familien Odd Egil Birgersen Wangberg som er oppsittere på Vangberg nedre, hvis far Birger var en meget kjent politiker i mange år i Nord-Trøndelag. Slektninger av Melkefarfar, som har vært mine kilder er: Sverre Fjæran (barnebarn) og Gunnbjørg Berg (barnebarn), samt hovedkilde og kontaktperson: Kolbein Viktil.

Søren Fjæran var en fisker som hadde tatt mange harde tak, og mange undret seg over at det slitet han hadde opplevd ikke hadde tatt knekken på ham for lengst. Det sies at han var med på to kullseilinger under Lofotfiske. Den ene gangen «druknet» han faktisk, men iherdige opplivingsforsøk fikk liv i ham igjen. Han rodde Lofotfiske seks år på rad. Ved siden av fiske puslet han med sitt eget småbruk, samt jobbet litt rundt på gårdene. To år før han gikk sin spasertur til Oslo, hadde Søren og Karen tatt med seg hele stuebygningen og satt den opp på Orsandsfjæra. Og høsten før han gikk til Oslo, plukket Søren Fjæran poteter i hele 29 dager i strekk, så en kan vel si at «ryggen holder».

Søren Fjæran var en av de som var vitne til at Arthur, båten til Shetlands-Larsen ikke ville la seg synke denne kjente oktoberdagen i 1942 (se *Stjørdalens krønike* bind 12, side 93). Kolbein Viktil forteller at Søren oppdaget noe han trodde var en død mann inne på land, men som viste seg å være ei gummidrakt gjengen til Shetlands-Larsen hadde etterlatt seg. Søren dro for å varsle lensmann Oluf Leinslie, men han unnskyldte seg med tidsnød overfor et møte. Lensmannen spilte sine kort korrekt der han levde farlig mellom barken og veden. Kanskje var det denne forsinkelsen som lensmannen iverksatte som reddet Shetlands-Larsen.

Hvorfor gikk så Søren Fjæran denne for mange vanvittige turen til Oslo? På den tiden skulle en tro at en hadde andre ting å gjøre, samt han var ikke akkurat noen ungdom lengre, snart 75 år. De kilder jeg har

Søren Fjæran har startet sin marsj (faksemile fra Adresseavisen)

snakket med sier det ganske så enkelt: *«han ville rett og slett slå rekorden»*. Få den over fjorden til Frosta. Enkelt og greit. En ikke dårlig motivering. Formålet var altså å slå tiden til Kaffefarfar, og det ved hjelp av melk og wienerbrød, slik han ble sponset av meieriene. *«Det skal være saker som gir kondisjon nok til en galopp en gang i blant»*, uttrykte Fjæran det selv. Flere aviser omtalte han som Melkegubben, mens det i ettertiden vel har festet seg navnet Melkefarfar.

Søren Fjæran startet fra Trondheim ved 11-tiden onsdag den 1. juli 1953. Mange frostinger hadde møtt opp på torget. Søren fortalte da at han hadde ca. 40 mil som treningsgrunnlag. Lørdag den 20. juni hadde han tatt en trenings- tur fra Trondheim til Frosta. Det var en stekende varme dag, og folk søkte ly i skyggen. Fjæran brukte 15 timer på den ni mil lange turen, inklusivt pauser. Treningsgrunnlaget før turen var nok ikke så omfattende og vitenskapelig som i dag, men baserte seg rett og slett på følgende oppskrift: fysisk arbeid og atter fysisk arbeid.

Første dagen gikk han de fem milene til Støren. Fra tilskuerne ble det ropte heia, mens noen minnet han på å sette opp tempoet skulle han komme tids-

Melkefarfar Søren Fjæran til høyre, og hans følgesvenn Helge Haugen, tar seg fem minutter utenfor Hamar onsdag 8. juli, før tempoet skruddes ytterligere opp

nok til å delta i feiringen av kronprins Olavs 50-årsdag. Andre dagen, torsdag den 2. juli, gikk han den seks mil lange strekningen Støren – Fagerhaug. Fredag kom han til Kongsvoll fjellstue. Til Adresseavisen sa han følgende: *«Men når jeg er kommet over Dovre, setter jeg opp farten»*. Hans ledsager Helge Haugen fortalt samme journalist at Søren gikk lett og «fjærende», og at han dagen før hadde blitt fristet til å ta til seg litt kjøttesuppe, men bedyret at menyen var melk og wienerbrød. Lørdag 4. juli ankom han i fin stil til Dombås. Søndag gikk han fra Dombås til Sjoa. En gammel gubbe langs veikanten

i Gudbrandsdalen ropte til Fjæran: «Du er ikke 75, det ser jeg på fotlaget». Søren svarte: «Det har du helt rett i, jeg mangler to måneder på det».

Etter overnatting på Fåvang, var Søren så vidt innom Lillehammer kl 1830 og klappet statuen av kjøpmann Wiese på torget. Mer tid hadde han ikke. Til tross for seks mil i beina den dagen, ville han gå noen kilometer til før han tok kvelden, med tanke på å nå Hamar kvelden deretter. Han sa selv at han var så opplagt at det var fristende å ta seg en springmarsj. Men så enkelt skulle det ikke bli. Selv Søren Fjæran måtte gi tapt for naturkreftene. Langs Mjøsa møtte han et forrykende regnvær, og nådde ikke sitt mål Hamar den dagen, men måtte overnatte i Brumunddal. Dagen derpå gikk han i ilmarsj forbi Hamar, passerte Stange ved 1430-tiden, og suste forbi Tangen kl 17 med en fart og kondisjon som ingen ville tro var mulig hos en 74-åring. Her mottok han hilsen via avisa Nidaros fra Kvammen, som var imponert over Fjærans innsats. Men Kammen kom med litt godartet mobbing, og lurte på om ikke Melkefarfar hadde stivet seg litt opp på kaffe. Kammen hadde og en forklaring på hvorfor han selv hadde brukte lengre tid. Da Fjæran gikk i mål den 10. juli sa Kammen til VG at det var ikke så rart, i og med at det tok mye lengre tid å ta en kaffetår og en prat i veikanten, enn å bare hiv i seg et glass melk. Men Kammen innrømmet til slutt at Fjæran gikk meget godt.

Klokken 21 kom Fjæran fram til Strandlykkja hvor han trolig overnattet på en kafé. Han hadde nok sett seg ut en siste langetappe inn til Oslo. Planen var å nå Oslo før midnatt dagen derpå, men da han passerte Eidsvoll ved middagstider neste dag innså han nok at han ikke kom i mål samme døgnet. Da han så passerte Kløfta kl 21, var det kun å belage seg på ei overnatting til før målet. Den tok han på Kjellerhorn. Likevel var han nok fornøyd da han uansett ville slå Kaffe-farfar med flere døgn. Under marsjen fra Jessheim til Frogner hadde Melkefarfar følge

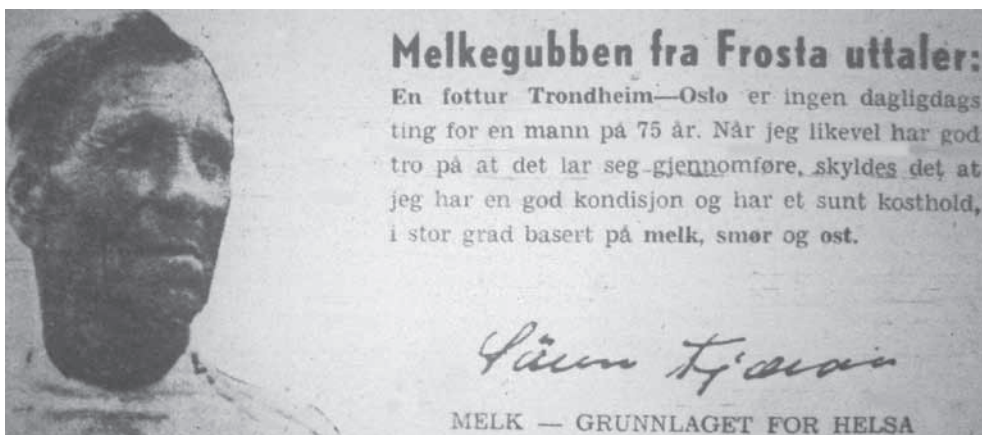

med programredaktør Leif Rustad i NRK som engasjerte Søren til programmet «Sommerfuglen».

Da Melkefarfar kom til Oslo skjedde det samtidig som et musikkorps fra Skottland gjestet hovedstaten. Skottene mest marsjerte og spilte Fjæran over målstreken med sine tradisjonelle sekkepipere. Da Søren ble spurt om hva han syntes om musikken (sekkepipene), svarte han: «Det er som å ta ei høne under armen hjemme på Frosta og klemme til».

Både avisa Nidaros og Frostingen skriver den 15. juli at Søren Fjæran kom frem til Oslo lørdag kl 1100, hvilket var den 11. juli, likeledes en Osloavis (se bildet med tekst på), mens fatet tilsier at han fullførte fredag den 10. juli. Han var i god kondisjon, ikke så mye som et gnagsår. Det sies at han hadde brukt seks par strømper på turen. Dette var første gangen Fjæran var i Oslo. Hans største ønske var å se hvor kongen bodde. Han fikk og være med statskonsulent Rolf Bjørnstad en tur til fjøset på Bygdø kongsgård.

Melkefarfar fikk togbillett av Trøndelag Melkesentral. Han skulle ta selveste Lyntoget over Dovre. Dette togsettet var meget spesielt på den tiden. For oss som var unger da, var det helt nødvendig å få med seg når dette fantastiske lyntoget passerte. Det var mest noe eksotisk, gult og svart, som en liten orm som pilte av sted. Navnet stod så godt til den spreke Søren Fjæran. Samtidig som avisene var opptatt med den høye farten Melkefarfar holdt og hans kamp med klokka, var et annet fartsfenomen gjenstand for journalistenes interesse. Aksen Trondheim – Oslo var en kjent relasjon i vårt land. Internasjonalt var det aksen London – Paris som var det store. Så mens Fjæran setter rekord hva gjelder førstnevnte, setter samme dag piloten Lucy Mike Lithgow sin

Faksimile fra avisa Nidaros

fantastisk rekord mellom London og Paris, med Vickers Supermarine Swift F4, som gjorde unna strekningen på 19 minutter.

Da Fjæran ankom Oslo, fortalte han at han like godt kunne snu og gå hjem igjen med det samme, så sprek var han, men siden noen hadde kjøpt togbillett til ham, syntes han av ren høflighet at han burde ta imot den! Ved ankomst Trondheim med Lyntoget mandag kveld den 13. juli, skjedde en merkverdig episode. Det hadde møtt opp mange for å se den spreke 74-åringen hoppe av toget, blant annet hans datter og svigersønn, som hadde med blomster. Men Søren snek seg av toget og rømte vekk fra viraken. I avisene ble dette slått stort opp, og VG ymtet frempå en teori om at kaffegrossister hadde kidnappet Fjæran. Fjæran og Haugen hadde lurt seg av toget. Sykkelen som ble sendt som reisegods, kom ingen for å hente. De hadde tatt seg en tur til Ranheim. Dagen derpå dukket Søren opp i redaksjonen i Adresseavisen, hvor de gjorde et intervju med ham. Blant annet ble han spurt om han var nervøs da han opptrådte i Kringkastingen?

– *Itj de spor, men æ fekk sei så lite, men dæm ha vel programme nøye utregna så de va itj plass te meir ...*

– *Skal du slutte med stormarsjer for i år nå da?*

– *Det bli ingjen stormarsj nå meir i år, men det kainn æ fertæl dæ, at æ vart klarar tå å sitje på toget einn å gå.*

– *Du har vel lyst på å prøve Kaffefarfar om han skulle utfordre deg?*

– *Ja, det kainn du tru mæ på. Hainn kain te og me få minst et døgn forsprang, og hainn kainn få lov te å gå på melk om'n vil og enda ska æ ta'n igjænn.*

– *Kan du gi noen oppskrift på hvordan en skal holde seg i form så langt opp i årene som du er nå?*

– *Nei, det kainn æ itj, men æ vil sei det at æ kjenne mæ som en ungdom fremdeles. Ein gong kom det tri kailla neover te mæ på Frosta. Utpå kvelden villa dem våg med mæ om æ greidd å stå på havi oppi gyngestola, så skuill æ få all småpengan dem ha på sæ. Æ greidd og vainn.*

Avisa Nidaros gikk hardt ut mot NRK for at de ikke hadde gjort noe mere ut av hendelsen, da også Søren Fjæran klaget på at han ikke fikk fortalt noe fra turen. Han følte seg litt skuffet i så måte, til tross for at 7 000 mennesker var til stede på Jordal Amfi hvor Erik Diesen ledet programmet «Sommerfuglen». Ledelsen i NRK svarte da med følgende: «*Vi har ingen Hyland i norsk radio*». Nå er det vel i rettferdighetens navn rett å si at Fjærans triumf ble litt tonet ned grunnet den tragiske flyulykken i luftrommet over Sola, hvor to fly kolliderte (11 omkom). Som et apropos, kan det nevnes at mens Fjæran gjennomførte sin marsj godt plantet på moder jord, opplevde norsk luftfart kanskje sin verste ulykkesuke gjennom tidene, hvor blant annet flere trønderske piloter mistet livet.

Sverre Fjæran kom til Fåneskaia den 14. juli. Hornmusikklaget «Klang» satte i gang med «*Se der danser bestefar*», mens over 1 000 framsmøtte jublet da to sterke karer bar Melkefarfar i land. Så ble det av venner og familien arrangert en fest for ham på Folkheim. Der fikk han overrakt et tinnfat med bildet av Domkirka, og hvor det er inngravert dagene han gikk: 1/7 – 10/7, hvilket skulle tilsi 56 mil på 10 dager. Barnebarnet Gunnbjørg Berg i Åsenfjorden forteller at hun skulle stå konfirmant det året. Det var vanlig på den tiden at ingen fikk være tilstede på «fester på lokalet» før en var konfirmant, og attpåtil ikke før i jula det året. Men denne gangen i 1953 ble det gjort et unntak, og Gunnbjørg fikk være med på de første timene. Stemningen økte vel proporsjonalt med timene, den gangen som nå.

Det synes som han klarte turen uten særlige mén, og var i bra form da han kom til Oslo. Falkanger skofabrikk holdt ham med sko, ikke bare under turen, men for resten av livet ifølge Frostaboka. Skoene som Søren benyttet het visstnok *stabil*. Nå er det klart at turen hadde en annen nyhetsinteresse enn turen til Kaffefarfar året før. Tidsfaktoren, rekordforsøket ble spenningsmomentet. Slikt trigger folket. Søren Fjæran var sponset (et ord som vel ikke var oppfunnet den gangen) av Norske Meierier, som den gangen lå ganske så tett nedover Gudbrandsdalen, nesten ett meieri pr. mil. Det heter seg at Søren fikk helmelk og wienerbrød på hvert meieri, og at han drakk en liter pr. mil. Hva ernæringsfysiologer i dag ville ha sagt om dette inntaket av wienerbrød, skal vi la ligge i denne omgangen. Men melka ga ham altså tilnavnet Melkefarfar. Skal vi si det var en slags motvekt mot kaffen året før. Sverre Fjæran mener at Melkefarfar også ble sponset av et bakeri, og at klærne Søren benyttet var gitt av Frosta idrettslag. Han gikk i en enkel treningsdress.

Dersom vi nå holder oss til ca. 560 km på 10 dager, skulle det tilsi omkring 5,5 mil pr. dag. Dette er styggfort, et meget høyt tempo tatt i betraktning datidens skotøy. Han gikk i spasersko. Det er mest ikke til å tro. Underlaget, terrenget, klær, mat, støtteapparat, temperatur, vær og vind – utgjør alltid en rekke variabler. Han hadde naturligvis tiden til Kaffefarfar å gå på, og kunne

regulere i henhold. Søren Fjæran hadde med på turen en ledsager: Helge Haugen. Han syklet ved siden av, og tok børi – slik at trolig bar ikke Melkefarfar noe i det hele tatt i motsetning til Kaffeifarfar som synes å ha gått med en ryggsekk, kanskje med kaffe fra Leksvik. Det virket trolig inn på tidsforbruket. På den annen side var Søren Fjæran noen år eldre enn Kammen, nemlig 74 år. Sverre Fjæran mener å ha hørt at bestefaren gikk 14 timer pr. dag, hvilket skulle tilsi en fart på omtrent 4 kilometer pr. time, som er det samme som en forventer av trenede infanterister. Hva gjelder ilmarsj, opereres det med ca. seks minutter pr. kilometer (en time på mila), men kan kun holdes over meget korte avstander. I dagliglivet snakkes det om at en voksen manns gangfart normalt regnes som fem kilometer pr. time. Men det er igjen over korte avstander i noen minutter. 14 timers gange dag etter dag, med farten til en infanterist, må sies å være en respektabel innsats av en 74-åring. Fjæran hadde verken sportsdrikke, fysiologer, massører eller andre eksperter til å støtte seg. Men han hadde noe mange mangler i dag, nemlig: staierevne og tålmodighet, og hadde lært seg gjennom et langt liv at en måtte stole på seg selv. Datiden hadde verken NAV eller krisepsykiatri. Og i andre enden lokket heller ingen bil, penger eller berømmelse, slik mange lar seg friste av i dag. Gjennom intervjuer med Kaffeifarfar og Melkefarfar skinner det igjennom at de var ganske så selvsikre typer begge to på flere måter, kanskje også en nødvendig egenskap skulle de lykkes.

Melkefarfar etter ankomsten tilbake til Trondheim, hvor han smaker på jordbær fra frostringen Svein Siverstsen (faksimile fra Adresseavisen)

At Kaffeifarfar brukte lengre tid enn Melkefarfar er vel ganske så logisk, da Olaf Kammen ikke hadde noen tid å gå på, ei heller trolig tenke på at noen senere ville utfordre hans ide og prestasjon. Og det er vel heller ikke tiden som her er det avgjørende, men påfunnet, årstallet og alderen på de to *stabile sliterne*, slik skoene bar sine navn. I dag ville vi ha kalt dette *et stunt*, lenge før noen begynte å snakke om å sprengre grenser. De to på hver side av fjorden var langt fra i sporet til Fridtjof Nansen eller Roald Amundsen. De to trønderne hadde ikke noe mål i å bli de første – noe de heller ikke var, men de startet en selvutfoldelse i en tid hvor noen mente dette var galskap og lite samfunnsnyttig,

men som i dag er ganske allment og blitt mest en sport og/eller underholdning på TV. Kammen og Fjæran var på et vis pionerer. Tidsepoken og alderen tatt i betraktning, står prestasjonene ikke på noen måte tilbake overfor de som gjør dette regelmessig i dag. Dagens mote er å gå en slik tur i pilegrimenes

11. juli 2013. Tone Kristin Viktil og Gunnbjørg Berg, oldebarn og barnebarn av Melkefarfar

fotspor. Kammen og Fjæran gikk rett nok motsatt vei. Hvordan forholdet var til han i vertikalaksen – som attpåtil kunne gå på vannet, skal være usagt. Disse to gikk nok ikke på vannet, men hadde sine såre og trette bein trygt plantet på moderjord. Med apostlenes hester ble de på et vis datidens pilegrimer. De hadde sin misjon, sitt budskap, sitt mål – inntaket var rett nok ikke altervin, men kaffe og melk.

Det som var en fin positiv godartet mobbing dem imellom, kunne for enkelte utenforstående etter hvert gi en liten følelse av skarpere undertone. Trolig var nok dette mer fremprovosert av overivrige journalister, men vi skal ikke skjule at Olaf Kammen den 15. juli, fem dager etter at Fjæran hadde fullført sin marsj, gikk ut med en pressemelding som han kalte «*Oslomarsjen – en berikelse*», hvor han tilbakeviste påstander om veddemål mellom de to herrene, fremkommet fra frostringen, likeledes at det lå noen sportslig ærgjerrighet bak prestasjonen. Noen saftige replikker kom fra Fjæran, og så døde alt ut. Kammen og Fjæran kunne se hjem til hverandre. De møttes kanskje aldri, ei heller noen gang snakket de sammen på telefon. Skjønt barnebarnet Kari Synnøve forteller at de muligens møttes en gang ikke så lenge før Fjæran døde. Dette var to typer av slit og kraft, med de rette gener og den rette innstillingen. Kun personer med en stor porsjon av pågangsmot og stahet, kombinert med evnen til å tåle motgang og smerte – kan klare slike turer. Og kanskje så typisk da Fjæran fortalte pressen følgende: «*Neste sommer skal jeg gå til Bodø*».

Jeg vil avslutte disse linjer med følgende: Begge de to, fra hver sin side av fjorden, hadde et par andre fellestrekk, nemlig lange arbeidsdager og manglende skille mellom arbeid og fritid. Det ligger mye i Kammens enkle sekundærforklaring, en bisetning til pressen på hvorfor han gjorde turen: «*Dette var min første ferie i mitt 67-årige liv*».